

UTVIKLE SCENETEKST
(Seminar på Det Åpne Teater 10.05.07)
Liv Heløe

Dramatikere er ikke en gruppe - de er ikke engang en liten gruppe. Dramatikere er enkeltpersoner som skriver dramatik. Med andre ord - jeg snakker kun for meg selv - jeg refererer mine erfaringer og mine ønsker.

Min vei til å skrive dramatik går gjennom teatret - jeg var og er fortsatt skuespiller. Det faller meg derfor naturlig å definere arbeidet som dramatiker inn i teatret - som en del av det produserende teatret. Jeg er grunnleggende teater-arbeider - ikke forfatter.

I praksis betyr det dette: Jeg oppsøker aktivt samtalepartnere når jeg skriver. Jeg skriver gjerne på oppdrag, eller i en definert sammenheng. Jeg liker rammer. Og jeg er gjerne i dialog med regi og utøvere etter at en tekst er definert som ferdig og er i produksjon. Dialogen kan dreie seg om endring av tekst, men ikke nødvendigvis. Jeg vil gi funksjonen navnet produksjonsdramatiker - dramatikerens har tekst som spesialfelt, men ikke lenger i hovedfokus. Fokus ligger på scenen, i arbeidet med å skape forestillingen.

Denne funksjonen kan inntre etter at en tekst er ferdig, men den kan også være mer eller mindre gjennomgående i skriveprosess.

Jeg har naturligvis en hensikt når jeg snakker om at jeg definerer meg, som dramatiker, som en del av teatret-kollektivet - ikke som leverandør alene. For å være innlemmet er jeg avhengig av at også andre definerer meg inn, at teateret selv definerer meg inn.

Flere dramatikere har hatt sterke og selvfølgelige posisjoner på teatrene - men først og fremst fordi de også har hatt andre funksjoner enn dramatikerens, de har vært skuespillere, instruktører eller sjefer. De har kjent teateret fra innsiden, har hatt fagkunnskap på flere felter og ikke minst; hatt daglig omgang med teaterets mange yrkesgrupper.

Jeg verken tror eller mener noe om hva som skaper en god dramatiker - det er grundig bevist at omgang med og på teater ikke er en forutsetning. Allikevel mener jeg Statens Teaterhøgskole skal ha dramatikerlinje. Skrivende som vil utdanne seg i teater skal ha samme tilbud som skuespillere, instruktører og scenografer.

- Og når jeg mener det er viktig at denne utdannelsen finnes nettopp på Teaterhøgskolen - er det ikke bare med tanke på dramatikerne - og alt de kan suge til seg fra de andre linjene. Det er like mye med tanke på skuespillerne - og instruktørene - og scenografene - og deres fremtidige arbeid med levende dramatikere.

Jeg ønsker meg skuespillere, instruktører og scenografer som vet hva dramatikere holder på med, som har hatt felles undervisning med dramatikere, som av fri vilje har gjort ti-minuttere sammen med dramatikere, som har delt kantine med dramatikere -

Jeg ønsker meg skuespillere, instruktører og scenografer som når de går ut av skolen, har et nettverk og en forståelse av teaterkollektivet - som innbefatter dramatikere.

Jeg sier ikke dette for syte over at en utdannelse som er lovet, ikke er på plass ennå - jeg er sikker på at den kommer - jeg sier det fordi jeg er overbevist om at å utvikle scenetekstutvikling er en oppgave for hele teateret. En dramatikerlinje på Teaterhøgskolen vil gi et signal til teatervirksomhet i hele landet, om at tekst og utvikling av tekst hører inn under teaterets virksomhet. Den må ikke - men den kan. Og den vil på få år ha bygget opp en stamme studenter som har kunnskap og inkludering av dramatikere i ryggmargen.

All utvikling av tekst begynner med at noen vil noe. Jeg har jobbet på flere prosjekter hvor det er andre enn jeg som i utgangspunktet har villet noe. Et eksempel er Lise L på Nationaltheatret, der skuespiller Tone Danielsen tok initiativ til å lage teater basert på journalist Lise Lindbæks liv.

Kai Johnsen ble koblet på som instruktør, Hege Randi Tørressen som dramaturg, Henrik Hellstenius som komponist, Tine Schwab som scenograf - og jeg

som dramatiker. Over halvannet år utviklet vi sammen det som ble forestillingen Lise L. En sånn prosess kan ikke og skal ikke ha noe med demokrati å gjøre. Jeg skrev et sted mellom 80 og 90 tekster til Lise L - og hadde innflytelse, men ikke vetorett på hvilke som var med og ikke. Samtidig er det klart; jeg var medvirkende til regien gjennom tekstene. Prinsippet i en sånn prosess må være gi og ta - og kunnskap om andres fagfelt øker sjansen for å nå fram.

HVA SKJEDDE FEMTE MAI er foreløpig tittel på en forestilling som skal ha premiére på Det Åpne Teater høsten-07.

Forestillingen er utformet som et avhør - en undersøkelse av omstendighetene omkring en kurdisk kvinnes død på en t-banestasjon i Oslo. En avhørsleder gransker fire ungdommer som var tilstede da kvinnen døde.

Når forestillingen har premiére, vil den ha en over fire år lang historie.

Høsten 2003 tok skuespiller Tiril Pharo kontakt med meg - hun hadde lest undersøkelsen "Ære, vold og kulturell endring i Oslo indre by" (Inger-Lise Lien) - og ville lage teater med tematikk fra denne.

Vi knyttet en periode til oss dramaturg Mari Moen - sammen gjorde vi et forsøk som viste seg lite vellykket; å skrive i kollektiv. - Jeg har gjort det før, også da med dårlig resultat. Hvorfor? Den enkeltes særpreg forsvinner, istedet for å høste det beste fra hver, får vi det generelle. Det er min erfaring.

- Det vi fikk ut av forsøket, var en idé vi kunne enes om - og tro på adskilte oppgaver (hvilket ikke betydde at vi skulle slutte å blande oss i hverandres felt.)

To forutsetninger lå til grunn for det første tekstmaterialet; det skulle gå inn i en flerkulturell virkelighet (oppleves relevant for et publikum mellom 15-25) - og det skulle være interaktivt.

Den første krevde research - som vi skaffet gjennom intervjuer og litteratur. Den andre forutsetningen lempet jeg over på skuespillerne; de måtte kjenne sine karakterer så godt at de til

enhver tid skulle kunne la seg avhøre av publikum - jeg laget åpninger for dette teksten.

Denne første delen har et dokumentarisk preg. Vi ble snart klar over at vi på et punkt i forestillingen ønsket å bryte med dette. Behovet for instruktør meldte seg - forestillingens andre del måtte utformes sammen med den tolkende og visuelt formgivende.

Jon Tombre ble knyttet til prosjektet og vi ble enige om å lage en workshop. Agendaene var flere; vi ville se hvilke muligheter eksisterende materiale hadde - vi måtte bestemme retning på fortsettelsen - og vi skulle plukke ut skuespillere. (Deltagende var 10 skuespillere, materialet inneholdt roller for 5.)

I løpet av den ukelange workshopen laget vi en halvtimes sekvens. Jon sysselsatte alle samtidig - flere skuespillere spilte samme rolle; noen ganger som trehodet troll, andre ganger som ulike sider av samme person - eller som kor.

Det store antall personer på scenen og det skiftende bildet av karakterene var fascinerende og beriket stoffet. Under oppsummeringen bestemte vi oss for å bruke 10 skuespillere i den endelige forestillingen.

Skulle jeg skrive materialet om til ti karakterer? Nei - det var et regigrep. Men workshopen hadde medført en annen utfordring; en grunnforutsetning i stoffet var endret. Fra å handle om en voldsepisode på en t-banestasjon - der en av de tilstedeværende var offer - dreide det seg nå om mord (?) på en fremmed kvinne. Lot det seg gjøre å bruke eksisterende materiale med en så endret forutsetning? Det lot seg gjøre med justeringer - men dilemmaet eksisterer likefullt; hvem skal ta ansvar for store endringer skapt i workshop? Det er naturligvis umulig å svare, jeg vil bare peke på viktigheten av definerte mål i workshop-arbeid.

Det er vanskelig å lage avtaler som dekker alle eventuelle tvistespørsmål. Jeg har ikke prøvd. Det pleier ordne seg. Spørsmål om opphavsrett og kreditering gir seg som regel selv. Når det gjelder HVA SKJEDDE FEMTE MAI er endelig tittel ikke bestemt. Hvem har vetorett? Tiril som

hadde ideen og leder prosjektet? Jeg som
dramatiker - eller Jon?
Jeg satser på at vi blir enige.

Première 22.nov 2007.